

Hästholmens historiska gatunamn minner om ortens forna betydelse

Hästholmen har under tidigare århundraden haft en förhållandevis mycket större betydelse som centralort än i våra dagar. Därom vittnar en mängd källskrifter från förr. Lantbrukare Paul Carlsson, Haningetorp, Heda, som sköter om bibliotekssektionen inom Ödeshögs kultur-

nämnd är av den åsikten att orten to m kan ha varit stad under 1300-talet. Ett sigill från den tiden tyder på det anser han. Bevisföringen är givetvis mycket svår, men att Hästholmen har varit stad kan i varje fall inte uteslutas.

Stora Åby Sparbank gav 1952 ut en bok om Lysings härad i anledning av dess 50-årsjubileum och där kan man läsa att cisterner munkarna kom till Alvastra år 1143 för att börja bygga klostret. Detta blev sedan en ändens högborg och fick en stor allmän betydelse.

Klostren var ju den tidens universitet, där tidens hela vetenskap inom alla ämnen var samlat, alltifrån agronomer till filo-

sofer. Kristendomen hade ju förts hit ett par hundra år tidigare och nu kom således hela den etablerade kristna kulturen. Med denna följde även nya ägandeförhållanden av jordagods som fortsatte ända tills Gustaf Wasa satte stopp för den utvecklingen.

I ovan angivna bok finner man också att klostret genom fromma människors donationer sedermera var ägare till 438 gårdar i Östergötland. I dåtidens feudala system var alltså gårdsägandet en maktfaktor av betydelse.

Hur det egentligen stod till med fromheten när man överlät sina gårdar till klostret, finns det dock anledning att fråga sig. Ur det material som håller

på att insamlas till den nya boken om Ödeshög, som kommer ut om något år, har Östgöta-Bladet fått ta del av ett brev som utfärdats på 1300-talet vid Hästholmens tingsplats, där det står:

"Den 2 februari, Olaff Staffansson, som i 6 år varit skyldig Alvastra kloster 6 1/2 mark p:gr (penningar) dels för ett skepp, dels för tomören av klostrets jord, Hestholmen, pantsätter här för all sin jord i Haddaborp i Heda socken af Lysings härad, nämligen 1/3 attung och en tomt samt dertill 1/4 attung och en tomt som Olaff fått af sin broder Niclis Staffansson.

Igen öses ej panten inom natt och är efter nästa Kyndelsmäs-

sodag, skall den för alltid tillhöra klostret som dock i sådant fall, bör betala 2 mark p:gr i mellangift. Brevet beseglas af Niclas Magrusson och Harald Bagge, häradshövding i Lysings härad, samt med Hestholmens sigill".

Den fromheten var således ganska påtvingad.

Eget sigill

Intressant här är dock att Hästholmen hade ett eget sigill. På detta var avbildat ett skepp för fulla segel med omskrift S VILLIA HESTHOLMENSIS.

I Ridderstads Östgötahistoria ges inte något belägg för att Hästholmen har varit stad. Den räknas endast in tillsammans med de kända östgötastäderna, o var alltså en ort av betydelse. I en skrift från 1327 nämnes Hästholmen som en "öfverfartsort" mellan Öster- och Västergötland" af vikt nedan under fornviden". Samma år benämndes orten med "VILLA FORENSIS", dvs en ort med tong och handel. Den hade också en egen kyrka, som troligen var belägen på en i skifteskartorna omtalad "kapelltomt" strax söder om vår tids Västergården. Ännu på 1600-talet fanns ruinet kvar av kyrkan, som också omnämnes i ett testamente från 1327. Det året testamenterade John Erlandsson bl a en skrud till kyrkan.

Där fyren står i våra dagar har den äldre generationen minnen av en ruin. Innan hamnen byggdes var där en holme, den sk Husbacken, och på denna var borgen. Hästholmens Hus uppförd. D. ärifrån, styrde Albert av Mecklenburg genom sin tyske hofmare Gert Snakenborg över västra delen av Östergötland. Vattendragen var ju dåtidens kommunikationsleder, eftersom inga vägar fanns och detta gjorde att orten var en viktig knutpunkt mellan Västergötland och städerna på Östgötaslätten. En-

FORTS PÅ SID. 12

Sigillet som herr Carlsson anser styrker teorin om att Hästholmen har varit stad, visar bilden ett skepp för fulla segel och ned texten S VILLIAE HESTHOLMENSIS. Anses betyda ungefär Hästholmens Hus.

Ett av de minnesmärken som fortfarande finns kvar, är en förtöjningsring av järn på Lastberget. Från dessa drogs tåg ut till skutor som ankrade ute i sjön så att man kunde lasta spannmål, siden, eller vad det kunde vara. Ved och virke tippades helt enkelt i sjön och bogserades ut. Förrädsman Carl-Erik Hertz är uppvärd på platsen och minns själv när det vimlade av skutor i hamnen.

ligt en teori av Ellen Key har för övrigt namnet Hästholmen uppkommit av att Magnus Ladulås och hans riddare använde holmen för att bestiga sina hästar där, när de kom från hovet på Visingsö.

Historiska gatunamn

Utanför Holmen var det tillräckligt djupt för att båtarna skulle kunna gå ända intill om vådret var lugnt. Hamnen låg för annars längre in än den nuvarande hamnen är uppförd, Fortfarande finns i berget fastnaglade järnringar där skutorna förhöjdes. Hur länge de har suttit där är ingen som vet i dag, men det förefaller troligt att däråtarna förhöjdes under förra århundradet har också tidigare varit landningsplats utom för laster som man var tvungen att lasta direkt i båten, exempelvis hästar. Längst in är det nämligen så grund bottnen att båtarna måste ha ankrat ganska långt ut, varefter man ställde ut bockar i sjön, på vilka man sedan lade andgångar och bar ut lasten. Det gick som bekant bra ända tills Handelsman Johanna tramade snett och drattade i sjön. Efter det byggdes hamnen ut, så att holmen fick förbindelse med fasta land.

Vid kommunstyrelsens sju september-sammanträde i år godkändes de nya av byggnadsämnden upprättade namnförslagen till gatunamn i Hästholmen, och nu kan således samhällets befolkning begrundat alla de historiska namnen som har blivit resultatet av utredningen. Lastbergsvägen är alltså ett av dessa. Den går ner till Lastberget och var den väg Handelsman Johanna tog på sina affärsresor. Meen hon flyttade handelscentrat till Ödeshögsområdet stället. För där började E4 äga fram, och då kom Hästholmen på sidan om den stora allrsvägen. Det hade orten förvrigt gjort långt tidigare, faktiskt redan när Gustaf Wasa byggde slottet i Vadstena och röt makten för klostret i Alvastra. Ja, han var ju förstaste ensam om det.

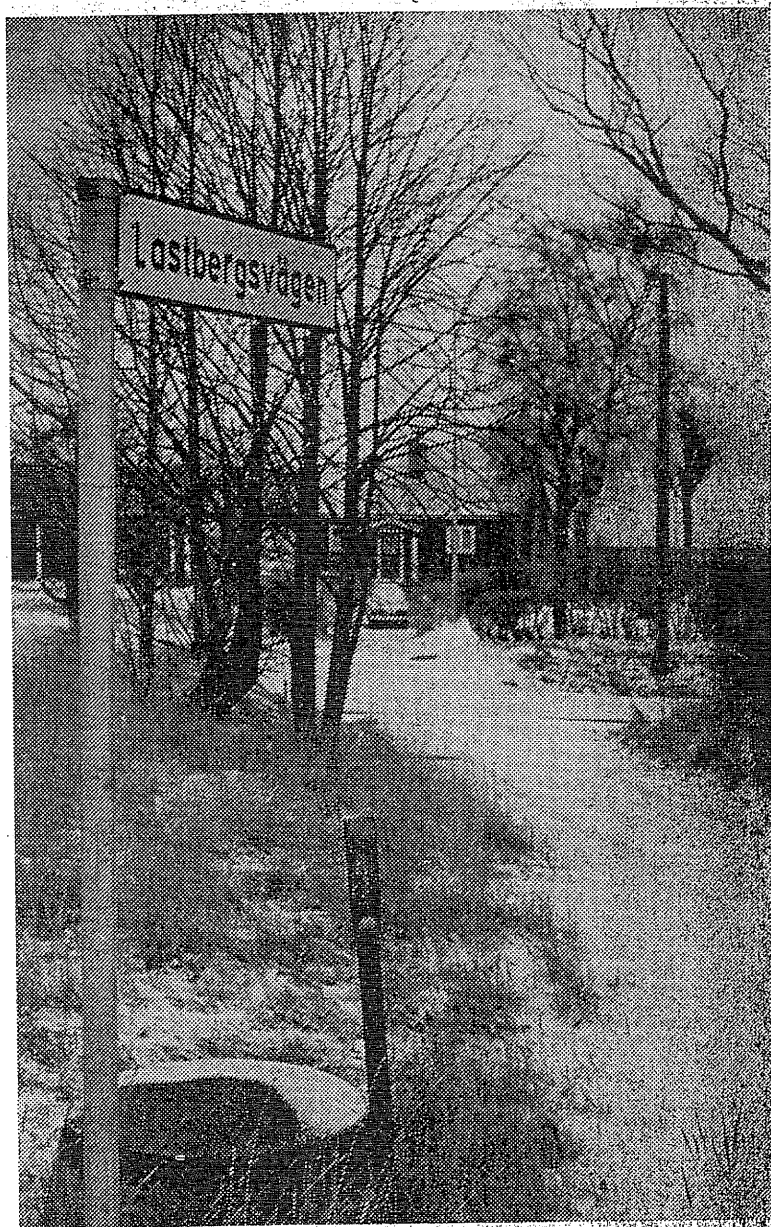
De andra gatunamnen i Hästholmen är lika intressanta. Det är som att bläddra i en historiebok över en svunnen storhetstid och varje namn har lika mycket att berätta. Eller hur? Här någ-

ra exempel: Kapellgränd, Birgittavägen, Dr Frödins gata, Påbyggnadsgatan, Munkstigen, Drottning Ommas väg, Ellen Keys väg, Magasinsvägen, John Bauens väg, Rödgåvelsstigen, Paternosterstigen och Klostervägen.

En annan väg skall vi tala tydlare om. Den som går till Hästholmen gör någon uppymd.

Sture

skyltningen eller upplysningarna om den mera avlägsna forntida verksamheten i Hästholmen gör någon uppymd.

Lastbergsvägen är ett av de gatunamn i Hästholmen som vittnar om det liv och rörelse som har funnits på platsen förr i tiden.